

EFECTUL PERLOCUȚIONAR EFICIENT ȘI COMUNIUNEA FATICĂ ÎN TEXTUL LITERAR DIN PERIOADA COMUNISTĂ

Gina Necula

Preliminarii

Ocupându-se de *acțiunea și interacțiunea* comunicativă din perspectiva pragmaticii, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu subliniază aspecte de interes pentru demersul nostru: „Comunicarea verbală pune în funcțiune nu numai filtrul *gramaticalității* [...], ci și filtrul *reușitei și eficienței*. Există deci enunțuri corecte sau incorecte sub aspect gramatical, dar enunțurile corecte pot fi reușite sau nereușite, după cum formularea aleasă de E permite sau nu R să sesizeze intențiile cu care au fost rostite, iar enunțurile reușite, la rândul lor, pot fi eficiente sau ineficiente, după cum au sau nu asupra R efectul dorit de E, modificându-i în mod corespunzător comportarea, ideile sau sentimentele” (Ionescu-Ruxăndoiu, 1991: 11).

După autoarea citată, fiecare enunț constituie un act de comunicare în a cărui structură pot fi identificate:

- o componentă locuționară – actele verbale, având o structură fonetică, gramaticală și semantică, independente de situația de comunicare – obiectul de studiu al gramaticii;
- o componentă ilocuționară – asociază conținutului propozițional al enunțurilor o forță convențională specifică, determinată de intențiile comunicative ale E și recunoscută ca atare de către R (acte reprezentative, directive, comisive, expresive, declarații);
- o componentă perlocuționară – efectele produse de enunțurile cu forță ilocuționară asupra R definesc actele perlocuționare.

Trebuie precizat faptul că nu orice act ilocuționar are consecințe perlocuționare directe, ci doar actele eficiente. Ne interesează în mod deosebit efectul perlocuționar, component al oricărui act de vorbire. Efectul perlocuționar putând fi *eficient* sau *ineficient*, ambele efecte perlocuționare pot fi definite prin prisma intențiilor vorbitorului: *efectul perlocuționar eficient* este efectul pe care vorbitorul vrea să-l aibă asupra ascultătorului, în timp ce în cazul *efectului perlocuționar ineficient* intențiile vorbitorului nu se materializează.

Fenomen de limbaj, literatura nu este numai o construcție de cuvinte, ci ea implică o serie întreagă de referințe extralingvistice. Din perspectiva teoriilor comunicării Corti afirmă că: „La baza formelor de comunicare literară, chiar și a celor mai originale, există o arie comună de competență a emitentului și a destinatarului, constituită de lectură, ca sistem informativ și comunicativ” (Corti, 1981 : 24). Fiecare text are un loc în literatură, deoarece intră în relație cu celelalte texte. De fapt, nici literatura, cum de altfel, nici vorbirea obișnuită, nu transmite de fiecare dată idei noi, ci doar repetă teme, motive, tipare. În același fel se realizează și decodificarea mesajului unei opere literare, fiind nevoie ca cititorul să pună textul în relație cu alte texte la care a avut acces, pentru a stabili legăturile de sens necesare.

În literatură posibilitățile semnificative și comunicative se actualizează altfel decât în limbă pentru că limba literară e un sistem de comunicare conotativ, cu acumulare diacronică, iar sintagmele au un plus semantic care le vine din contextele artistice precedente în care s-au actualizat.

În *Principiile comunicării literare*, Maria Corti aprecia că „artistul are pe de o parte asprul destin de a surprinde obscuritatea profundă, indescifrabilă, a realului, iar pe de altă parte de a asocia într-un mod nou semnele emise de referenți în universul cultural și ideologic al propriei epoci, proces prin care el participă la natura socială a structurilor literare, de care este condiționat, fie că favorizează sistemul de așteptări ale societății, fie că se pune în antagonism cu acesta. Literatura apare așadar ca un loc de întâlnire sau confruntare între conștiința individuală și cea colectivă, întâlnire ce se schimbă odată cu schimbarea istoriei ei” (Idem. : 39).

Comuniunea fatică în textul literar din perioada comunistă

Propaganda a ales calea cea mai scurtă și mai eficientă: activarea instinctelor. Sursa energetică și persuasivă a propagandei prin literatură este manipularea unor modele binecunoscute omului simplu. Activarea resentimentelor, ațâțarea sunt cele mai bune instrumente folosite în controlul mulțimii. Instigarea la ură a dat viață unei literaturi ce, în mod normal, ar fi trebuit să fie hărăzită morții rapide prin intoxicare cu clișee.

Felul în care este citit/perceput un text în interiorul unei culturi are semnificație politică. Istoria literară este presărată cu exemple de texte care au fost considerate, la un moment dat, periculoase pentru un anumit regim politic. Sarcina criticilor, în astfel de cazuri este să sancționeze și să corecteze abuzurile. Sensul orientat al unei opere literare este o invenție a politicii.

Limba își impune singură regulile: trebuie să ne conformăm unui sistem gramatical dar și unui set de convenții stabilite prin tradiție pentru a putea fi înțeleși de alții. Există întotdeauna în mesaj o serie de insinuări ale societății în care autorul și cititorul se integrează. În această idee se înscrie și afirmația lui Green: „we read within traditions of reading, and our assumptions are based on those traditions” (Green, LeBihan, 1996: 187). Subliniem astfel faptul că așteptările neexprimate ale unui text sunt parte a istoriei pe care textul respectiv o poartă. Textele par să propulseze cititorul pe un drum predestinat/predeterminat, dar ele pot fi citite și interpretate în diverse scopuri ideologice. Trebuie făcută precizarea că lectura literară este diferită față de orice alt tip de lectură pentru că cititorul trebuie să ajungă la o anumită atitudine care să permită reiterarea tuturor valențelor textului.

Wolfgang Iser, în eseu *Interaction Between Text and Reader*, analizează comunicarea prin literatură în următorii termeni: „a process set in motion and regulated, not by a given code, but by a mutually restrictive and magnifying interaction between the explicit and the implicit, between revelation and concealment. What is concealed spurs the reader into action, but this action is also controlled by what is revealed; the explicit in its turn is transformed when the implicit has been brought to light. Whenever the reader bridges the gaps, communication begins. The gaps function as a kind of pivot on which the whole text/reader relationship revolves. Hence, the structured blanks of the text stimulate the process of ideation to be performed by the reader on terms set by the text” (Iser, 1989:106). Astfel textul este văzut ca o imagine fragmentară a cărei părți lipsă trebuie reconstituite de către cititor.

Abordarea textului literar se face din perspectiva funcțiilor limbii, interesându-ne aici, în mod deosebit, funcția fatică, o funcție neglijată în majoritatea lucrărilor de

specialitate datorită accepției și rolului secundar pe care i le acordă Roman Jakobson. Ne întorcem așadar la accepția lui Bronislaw Malinowski (Malinowski, 1923: 313) asupra faticității unui mesaj. Plecând de la premisa că funcția principală a limbii nu este aceea de a exprima gândirea, Malinowski identifică drept funcție fundamentală a comunicării aceea de a juca un rol pragmatic în comportamentul uman. Este vorba aici despre limba folosită ca instrument de comuniune socială demonstrând că oamenii se adună și comunică între ei pentru a arăta că fac parte dintr-un grup. Schimbul zilnic, banal de amabilități care se întâlnește în comunicare este numit de autor cu termenul „sociabilities” pentru a sublinia nevoia omului de socializare. „There can be no doubt that we have here a new type of linguistic use – phatic communion. I am tempted to call it, actuated by the demon of terminological invention – a type of speech in which ties of union are created by a mere exchange of words” (Idem: 315).

Din observațiile lui Malinowski reiese că limba este folosită, în primul rând, pentru a îndeplini funcții sociale, adică relațiile și interacțiunile sociale sunt negociate prin intermediul expresiei lingvistice. Ne referim aici la ceea ce autorul numește „comuniune fatică” și pe care autorul o descrie ca fiind: „a feeling of belonging to a community” (ibidem). Comuniunea fatică implică menținerea sentimentului apartenenței la o comunitate, a solidarității între membrii grupului, dar și un sentiment de acceptare a celorlalți și de acceptare de către ceilalți.

Astfel relațiile între membrii unei comunități lingvistice pot fi descrise, în termenii lui Malinowski, astfel:

contact / relații ierarhice / sentimente pozitive = comuniune fatică
solidaritate
comuniune fatică
statut social
relații sociale

Toți acești factori definesc limba ca un fenomen dinamic pentru că interacțiunea fatică presupune acordul în privința semnificațiilor, iar faticitatea poate fi negociată și construită prin expresii.

Comuniunea fatică stă la baza proceselor interpretative la care cititorul trebuie să participe în scopul identificării corecte a semnificațiilor intenționate de către autor dar neexprimate explicit. Asistăm în cazul literaturii la un tip de comunicare orientată puternic către celălalt.

Cele șase funcții ale limbii sunt prezente în orice mesaj în anumite proporții în funcție de natura mesajului și de scopul urmărit. Importanța funcțiilor în cadrul interacțiunii sociale determină o ierarhizare a acestora pentru că fiecare mesaj este dominat de o anumită/anumite funcții în timp ce celelalte sunt doar secundare. Georgeta Ghica preia de la Mannheim o serie de observații privitoare la abordarea semiotică a acestui fenomen, constatând faptul că acest tip de abordare „a dus la considerarea funcțiilor referențială, conativă, fatică și expresivă ca fiind *semiotic-extrovertite*, deoarece obiectul mesajului este în afara lui, pe când funcțiile metalingvistică și poetică sunt considerate *semiotic-extrovertite*, deoarece obiectul lor este însăși activitatea semnului” (Cf. Ghica, 1999: 140). Referindu-se la relația dintre funcția fatică și alte funcții ale limbii, Georgeta Ghica consideră că: „Exercitându-se la nivelul canalului, care reprezintă *conducta materială sau legătura psihologică* (cf. Jakobson) dintre emițător și receptor, funcția fatică se raportează inevitabil la funcțiile emotivă și conativă, orientate asupra celor doi factori menționați mai sus. Caracterul explicit sau, dimpotrivă, estompat al acestui raport este o consecință firească a diversității situațiilor de comunicare” (Ghica, 1999: 140).

Funcția fatică întâlnește funcția emotivă în zona interjecțiilor. Acestea au dublu rol: pe de o parte, atrag atenția interlocutorului, pe de altă parte, poartă încărcătură afectivă, aducând informații cu privire la starea emotivă a vorbitorului.

Funcția fatică și cea conativă interacționează – mesajele trebuie să fie percepute corect pentru a fi decodate de către receptor. Ghica consideră că „un asemenea rol dublu – fatic și conativ – se observă mai ales la elementele care contribuie la declanșarea / stimularea comunicării. Intrate în structura mesajelor, aceste elemente aduc receptorului informații suplimentare, cum ar fi rolul sau statutul pe care vorbitorul îl acordă receptorului; natura relației pe care emițătorul o propune, ajutându-l astfel pe receptor în opțiunile pe care urmează să le facă” (Idem: 145).

Relația dintre funcția fatică și cea metalingvistică este prezentată în lucrarea citată astfel: „Adesea, în verificarea codului, vorbitorul recurge la întrebări de tipul mă înțelegi?, știi? care, în același timp, atrag sau fac să crească atenția interlocutorului, îndeplinind, deci, un rol fatic” (Idem: 148). Funcția fatică are în comun cu cea metalingvistică faptul că, în timp ce una verifică dacă există comunicare, cealaltă este folosită de către participanții la procesul de comunicare pentru a verifica dacă se folosește același cod în vederea unei bune comunicări.

În literatură posibilitățile semnificative și comunicative se actualizează altfel decât în limbă pentru că limba literară e un sistem de comunicare conotativ, cu acumulare diacronică, iar sintagmele au un plus semantic care le vine din contextele artistice precedente în care s-au actualizat.

Unele aspecte care interesează aici țin de pragmatica textului, adică acelea legate de cooperare. Cooperarea este definită de către Umberto Eco ca fiind acel aspect al pragmaticii textului „care îl determină pe destinatar să extragă din text ceea ce textul nu spune (dar presupune, promite, implică și implicitează), să umple spațiile goale, să pună în legătură ceea ce se găsește în acel text cu țesătura intertextualității în care își are originea acel text și cu care se va contopi” (Eco, 1991: 25).

Comunicarea fatică este o trăsătură specifică conversației zilnice. Efortul de a menține comunicarea demonstrează faptul că o conversație trebuie să fie dinamită cu mărci afective pentru că relațiile sociale sunt negociate și controlate prin asemenea mijloace. Stabilirea unei legături între participanții la procesul de comunicare poate semnala raporturi de incluziune, definește relațiile și raporturile.

După cum declarăm la început, intenția acestei lucrări este să demonstreze importanța „comuniunii fatice” în cazul unui tip de comunicare pândită de tentația clișeului și aflată sub amenințarea cenzurii.

Nevoia de a „congrega”, de a face parte dintr-un grup poate fi urmărită în textul literar, mai ales în acele texte care, pândite de pericolul cenzurii, trebuiau să stabilească contactul cu cititorul prin diversiuni care să înșele vigilența ideologiei de partid. Unul dintre maeștrii disimulării înregimentării este Marin Preda, autor la care stabilirea comuniunii fatice se poate face doar cu un cititor care poate citi ironic sau parodic clișeul lingvistic subminat.

“Bine, continuă Moromete adresându-se prietenilor lui liberali, dat fiind că statul are nevoie de parale fiindcă nu mai suntem ca pe vremea regimului burghez al moșierului ...de moșieri, cu sămânța lor, de unde i-au mai scos și pe-ăștia, care știți și voi alde Costache și alde Matei că se luă moșia a mare a coanei Marica îndată după ălălalt război, și nu acuma, dar dat fiind că numai ei au nevoie de bani, noi n-avem, să zicem că foncierea trebuie achitată...”

(Preda – Moromeții II, 126)

Textul acesta atrage atenția asupra unei trăsături specifice discursului ideologic: - e vorba de un discurs unic, diferă doar persoana care îl rostește și „patima”,

ascultătorii/cititorii avizați se „lămuresc” repede că așa stau lucrurile; - discursul nu are în vedere un referent real ci doar reproduce clișee; funcția sa principală este „să-i facă să nu priceapă”, să manipuleze. În ceea ce privește modalitățile de inserare în discurs a clișeele constatăm, așa după cum afirmă și Roventă-Frumușani, „bivalența funcțională a clișeului: valoarea sa de introductiv al replicii și rolul său fatic” (Roventă-Frumușani, 1994: 12). Fie că este asumat sau nu, clișeu este un element care contribuie la realizarea comuniunii fatice, constituindu-se în liantul care marchează apartenența la o anumită clasă socială sau legăturile cu o anumită ideologie.

La Buzura, preluarea sloganului se face cu intenție demistificatoare, cu atât mai mult cu cât și contextul trimite către ironizarea tendinței de nivelare socială prin limbaj. Personajul din *Vocile nopții*, Pinteza trăiește o experiență limită, este supus la interogatorii pentru o culpă necunoscută. Reacția în fața tortionarului probează dorința autorului de a obține aprobarea cititorului:

„Aveți voi îndrăzneala să bateți un om al muncii, puișor? Pe un fruntaș în producție? Se pomeni Pinteza întrebându-l cu o neașteptată siguranță. Păi, cine credeți că vă dă vouă pâine? N-ai citit că e interzisă bătaia chiar și în sânul familiei? Păi, ai habar câți țin eu în spate, eu acesta pe care de-abia aștepți să-l legi? Șase micimane! Dar eu cred că sunt mai mulți. Confundați oamenii, îi sculați din somn. Și tocmai acum? Păi, țara trăiește cu mâinile suflecate, produce oțel, pâine, carne, și voi ce faceți? Mă scoateți din ritm, mă obosiți, mă enervați. Nu vă dați seama că întârziati cu voia construirea noii societăți? Se poate? Îți tai rația, înțelegi? Începând de azi îmi aleg pe alții care să mă călărească”.

(Buzura, *Vocile...*, p. 27)

Identificăm aici, pe de o parte, nevoia de a afirma apartenența la un grup prin asimilarea și asumarea de clișee și, pe de altă parte, nevoia de a submina aceste bariere lingvistice care ajung să devină bariere sociale.

Nevoia de socializare a individului îi impune să se supună unui anumit ritual lingvistic, dacă societatea impune aceste tipare, dar ironia amară, care se degajă din astfel de citate, demonstrează dorința de transmite cititorului mesaje subliminale.

*„Pentru astea va avea grijă colectivul să facă niște comitete de baterie la cap. Ei o să-mi dea sfaturi, eu, spășit, pe un ton dramatic, o să-mi iau niște angajamente și gata. Zgomot mare pentru o nimic toată. Dacă o să fiu cuminte, mă vor coopă și pe mine într-un asemenea colectiv și voi fi dat de pildă că am ajuns la fel de cenușiu ca alții, bun de arbitru la concursul **Cine-i cel mai incolor câștigă!**”*

(Buzura, *Vocile...*, p. 34)

Distingem pe de o parte, „intenția autorului de a fi cu ceilalți prin intermediul textului creat și, pe de altă parte, strădania cititorului ca, prin același text, pe care încearcă să-l decodeze adecvat, să capteze un mesaj din nenumăratele mesaje care îl asaltează. Recunoaștem totodată, în ceea ce Malinowski numește *atmosferă de sociabilitate*, cooperarea pe care o realizează cititorul cu autorul textului în procesul lecturii, cooperare care decurge din funcționarea solidară a comprehensiunii și a evaluării”(Ghica, 1999: 135).

Există însă și situații în care ridicolul supraîncărcării semantice a unui cuvânt iese foarte ușor în evidență. Prin personajul său, Ilie Moromete, Preda ironizează cuvintele de acest gen sugerând intenția de a le învăța când, de fapt, e vorba doar de mimarea acestui efort:

„Moromete surâdea: «Auzi, mă, Matei, ce zice lipoveanul ăsta, că tu și cu Giugudel (și l-a mai adăugat și pe Cârstache la rând) cică sunteți uneltele mele. Adică cum unelte?» (Era un cuvânt din ziare, prin care erau desemnați astfel acei țărani care

continuuau încă să fie în relații pașnice cu chiaburii, cuvânt necunoscut în sat prin care erau desemnați cei cu stare.) Prin unelte, Moromete dădea de înțeles că se gândește la o furcă, o sapă, o greblă..."

(Preda, Moromeții II: 124).

Interesat fiind de sociologia limbii, Fishman consideră că limba nu este doar un instrument de realizare a comunicării interpersonale și de influențare, sau doar purtătoarea de semnificații, fie ele manifeste sau latente, ci: „Language itself is content, a referent for loyalties and animosities, an indicator of social statuses and personal relationships, a marker of situations and topics as well as of the societal goals ...” (Fishman, 1997: 27).

Dominique Mangueneau susține că „în calitate de discurs, literatura nu poate să se plaseze în exteriorul cerințelor *principiului cooperării* sau *a legii modalității*, dar, în calitate de literatură, ea se supune, în funcție de economia sa proprie, de raportul pe care fiecare operă sau tip de operă îl instituie cu utilizările nelimitate ale discursului” (Mangueneau, 1990: 121).

Concluzii

Ideea de comuniune fatică ne ajută, în cazul de față, să înțelegem mai bine felul în care sunt negociate relațiile autor-cititor în cazul discursului literar, putând menționa, din această perspectivă, două tipuri fundamentale de comuniune identificabile în textele studiate: o comuniune care are la bază ideologia asumată și una care se stabilește prin disimulare, urmărind de fapt subminarea limbii de lemn. Identificăm astfel două tipuri de autori/cititori: un tip naiv, care se identifică cu textul ideologic și aderă la el doar din nevoia integrării într-un grup și un alt grup care stabilește comuniunea fatică tocmai prin recuzarea unui discurs considerat ilogic.

Sănătatea unei nații poate fi apreciată după starea în care se află literatura care o reprezintă. Limbajul literar este diferit de cel comun pentru că finalitatea lui nu este aceea de a exersa competențele limbii, ci aceea de a exprima cultura și civilizația, pe care le poate modela. Limbajul standard are funcție comunicativă, iar cel literar vizează intelectul pentru că exprimă esența unei gândiri și este centrat pe funcția estetică. Din această cauză punctul de vedere al unui scriitor nu poate fi decât unic, nicidecum colectiv. Un scriitor nu este purtătorul de cuvânt al grupului social din care face parte, ci vocea unei conștiințe. Discursul literar devine, prin infuzia ideologiei, o formă a culturii populare, propovăduind, în mod intens, principiile realismului social și ale poporanismului. El dobândește un caracter militant, servind atingerii „celor mai sfinte idealuri ale poporului”. Scriitorii sunt numiți de Stalin „ingineri ai sufletelor omenești”, având responsabilitatea de a lupta cu „arme” specifice domeniului lor de activitate împotriva culturii burgheziei.

Distingem așadar, pe de o parte, intenția autorului de a fi cu ceilalți prin intermediul textului creat și, pe de altă parte, strădania cititorului ca, prin același text, pe care încearcă să-l decodeze adecvat, să capteze un mesaj din nenumăratele mesaje care îl asaltează. Recunoaștem totodată, în ceea ce Malinowski numește *atmosferă de sociabilitate*, (cooperarea pe care o realizează cititorul cu autorul textului în procesul lecturii, cooperare care decurge din funcționarea solidară a comprehensiunii și a evaluării. Nevoia de a „congrega”, de a face parte dintr-un grup poartă, în termenii lui Malinowski, denumirea de comuniune fatică. Comuniunea fatică stă la baza proceselor interpretative la care cititorul trebuie să participe în scopul identificării corecte a semnificațiilor intenționate de către autor dar neexprimate explicit. Asistăm în cazul literaturii la un tip de comunicare orientată puternic către celălalt.

Specific comunicării literare este faptul că unei competențe lingvistice a autorului îi corespunde o competență a destinatarilor, pentru că aceștia din urmă sunt puși în situația de a descoperi în mesaj semnificațiile intenționate de autor. Astfel constatăm că opera conține în ea însăși imaginea cititorului căruia îi este destinată însă raportul destinatarului cu opera nu poate fi niciodată același pentru că destinatarul, ca și emitentul, sunt o sumă de relații psihologice, istorice, socio-culturale, semiologice. De interes deosebit, așadar, în ceea ce privește receptarea, conform unor dezvoltări și aplicații ale unui alt adept al teoriei lui Véron, „contractul de lectură” servește pentru a caracteriza funcționarea, în orice tip de „suport de presă”, a „dispozitivului de enunțare”, adică a „modalităților de a spune”, cuprinzând: a) imaginea celui care transmite un mesaj, locul pe care și-l atribuie acesta față de „ce spune”; b) imaginea celui căruia îi este destinat discursul, locul ce-i este atribuit acestuia; c) relația dintre emițător și destinatar, care poate fi, de fapt, altul decât receptorul real.

REFERINȚE:

- Corti, Maria (1981), *Literatură și comunicare*, în *Principiile comunicării literare*, București, Editura Univers, p. 21-33
- Dumistrăcel, Stelian (2006), *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale*, Iași, Ed. Institutul European
- Eco, Umberto (1991), *Cititorul model*, în *Lector in fabula*, București, Editura Univers
- Fishman, Joshua A. (1997), *The Sociology of Language*, în *Sociolinguistics a Reader and Coursebook*, London, Edited by Nickolas Coupland and Adam Jaworski
- Ghica, Georgeta (1999), *Exprimarea funcției fatice în operele literare*, în *Elemente fatice ale comunicării în româna vorbită*, București Editura ALCRIS-M94
- Green, Keith, LeBihan, Jill (1996), *Language, linguistics and literature*, în *Critical theory and practice*, A Coursebook – Routledge, New York & London
- Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (1991), *Pragmatica – domeniu al acțiunii și interacțiunii comunicative*, în *Narațiune și dialog în proza românească*, București, Editura Academiei Române
- Iser, Wolfgang (1989), *Interaction between text and reader*, în S.R. Suleiman and I. Crossman (eds.), *The Reader in the Text: Essays on Audience and Interpretation*, Princeton: Princeton University Press, 106-112
- Maingueneau, Dominique (1990), *Pragmatique pour le discours littéraire*, Paris, Bordas
- Malinowski, Bronislaw (1923), *The Problem of Meaning in Primitive Languages*, în *The Meaning of Meaning – A Study of the Influence of Language Upon Thought and of the Science of Symbolism* by C.K. Ogden & J.A. Richards with supplementary essays by B. Malinowski & F. G. Crookshank, A Harvest Book, Harcourt, Brace & Company New York
- Minet, Pierre (1997), *Le contrat de lecture dans les journaux télévisés belges: comparaison entre science et football*, în *Sciences et Médias*, p. 223 – 231
- Roventța-Frumușani, Daniela (1994), *Introducere în teoria argumentării*, București, Editura Universității

Surse literare:

- Buzura, Augustin, *Vocile nopții*, Editura Minerva, București, 1980.
- Preda, Marin, *Moromeții*, vol. II, București, E.S.P.L.A., 1967.

Abstract

Human communication is seen as a very complex reality. Bronislaw Malinowski is the one who identifies the phatic function of language as fundamental for understanding the communication principles. Among the first conclusions drawn from his observations Malinowski states that language is used to perform social functions; in other words, social relationships and interaction were geared to the use of linguistic expressions. One of such functions consists of what he called fatic communion. Language is used to maintain fatic communion - a feeling of belonging to a community. Fatic communion involves the maintenance of a sense of community, of solidarity with other members of the group, of a particular status within the hierarchies of the group, and at the same time a feeling of accepting others and being oneself accepted by others. The present

article tries to identify the way "fatic communion" works within literary discourse, especially within censored literary text that supposed to make use of extra means in order to communicate with its reader

This article aims to prove that literature has a significant role in exposing the manipulating policy of the communist **boilerplate language**. In this respect, intertextuality proves to be an appropriate instrument of communication between author and reader. Such contexts help to de-constructing this language and showing up its phonines. Our interest focuses on verbal irony which is to be illustrate through literary texts belonging to the communist era when the "freedom of speech, thought and action" was just a dream, so that the only way to really communicate was by twisting the clichés.

Résumé

La communication humaine est saisie comme une réalité complexe. Bronislaw Malinowski identifie la fonction phatique de la langue jouant un rôle fondamental dans la compréhension des principes de la communication. Malinowski s'appuie sur ses observations et en extrait ses premières conclusions : la langue est utilisée afin d'accomplir ses fonctions sociales ; autrement dit, les relations et les interactions sociales ont été organisées pour l'usage des expressions linguistiques. Une de ces fonctions représente ce que l'auteur nomme la communion phatique. La langue est utilisée pour entretenir la communication phatique – le sentiment d'appartenance à une communauté.

La communion phatique inclut le maintien d'un certain bon sens de la communauté, de la solidarité avec les autres membres du groupe, le maintien d'une position spéciale dans l'hierarchie du groupe et, en même temps, du sentiment d'acceptation des autres et du sentiment d'être accepté par les autres. L'article essaie d'identifier la manière dont la communion phatique fonctionne au niveau du discours littéraire, du texte littéraire censuré de préférence, supposé à utiliser des moyens supplémentaires dans la communication avec le lecteur. L'article veut démontrer que la littérature joue un rôle significatif dans le récit de la politique de manipulation du langage de bois communiste. Par conséquent, l'intertextualité devient un instrument approprié à la communication entre l'auteur et le lecteur. De tels contextes vont contribuer à la déconstruction de ce type de langage et à la mise en relief de son haut degré de fausseté. Notre intérêt porte sur l'ironie verbale illustrée par des textes littéraires appartenant à l'époque communiste. A cette époque-là « la liberté de l'expression, de la pensée et de l'action » n'étaient qu'un rêve et, la communication n'était possible que par la modification des clichés.

Rezumat

Comunicarea umană este percepută ca o realitate complexă. Bronislaw Malinowski identifică funcția fatică a limbii ca jucând un rol fundamental în înțelegerea principiilor de comunicare. Pe baza observațiilor sale, Malinowski include printre primele sale concluzii faptul că limba este utilizată pentru îndeplinirea funcțiilor sociale; cu alte cuvinte, relațiile și interacțiunile sociale au fost pregătite pentru utilizarea expresiilor lingvistice. Una dintre aceste funcții constă din ceea ce autorul numește comuniunea fatică. Limba este utilizată pentru a întreține comunicarea fatică – sentimentul de apartenență la o comunitate. Comuniunea fatică implică păstrarea unui simț al comunității, al solidarității cu alți membri ai grupului, al unei poziții speciale în ierarhiile grupului și, în același timp, și un sentiment de acceptare a celorlalți și de a fi acceptat de ceilalți. Articolul de față încearcă să identifice modul în care funcționează comuniunea fatică la nivelul discursului literar, cu deosebire în textul literar cenzurat, presupus a utiliza mijloace suplimentare în comunicarea cu cititorul. Articolul urmărește să demonstreze că literatura joacă un rol semnificativ în expunerea politicii de manipulare a limbajului de lemn communist. Astfel, intertextualitatea se dovedește un instrument adecvat pentru comunicarea dintre autor și cititor. Astfel de contexte contribuie la deconstrucționalizarea acestui limbaj și la sublinierea înaltului său grad de falsitate. Interesul nostru se concentrează asupra ironiei verbale ilustrată prin texte literare aparținând epocii comuniste când „libertatea exprimării, a gândirii și a acțiunii” era doar un vis, astfel încât singurul mod de a comunica, într-adevăr, era doar prin modificarea clișeeilor.